

'Vals' waren die pb's dus, gelijk al gezegd, in zoverre dat de houder zich blijkens het pb dat hij toonde, voor iemand anders uitgaf dan hij in werkelijkheid was.

Bij oppervlakkige controle van het pb (en gelukkig was die controle als regel oppervlakkig) behoeften hier geen moeilijkheden uit voort te vloeien, maar zodra de controle dieper ging (en dat was uiteraard het geval bij elke arrestatie), dreigde men vast te lopen. Geen enkel nagemaakte of gewijzigd pb was bestand tegen een onderzoek door middel van een kwartslamp: de nagemaakte niet doordat bij het drukken niet gebruik gemaakt was van de paarse inkt die bij het licht van de kwartslamp onzichtbaar werd, de gewijzigde niet doordat bij dat licht de plekken waar 'geknoid' was, duidelijk zichtbaar werden. Bezat men een authentiek pb met fictieve gegevens, dan was men om te beginnen alleen veilig als dat pb 'rondgezet' was en een nummer had gekregen dat in '41 op de uitreikingsdatum inderdaad uitgegeven was (en niet gesignaleerd stond in het *Opsporingsregister*¹⁾) – maar ook dan waren alle moeilijkheden nog niet opgelost. Men gaf zich voor iemand uit die elders geboren was en die als regel ook een ander beroep had dan men in werkelijkheid uitoefende. Op al die punten kon men, ook als er nog niet van arrestatie sprake was, ondervraagd worden: 'Wat voor beroepsopleiding hebt u gehad? Hoe heet de hoofdstraat in uw geboorteplaats of in de op uw pb vermelde woonplaats? Waar staat daar de katholieke kerk? Wat zijn de namen en de geboortedata en -plaatsen van uw ouders? Hoe heet de burgemeester van uw woonplaats?' Op deze en dergelijke vragen moest de geschoolde illegale werker het juiste antwoord paraat hebben en had hij dat niet, dan moest hij in elk geval met overtuiging een antwoord produceren, er op gokkend dat het niet geverifieerd zou worden. Verificatie kostte tijd en de tijd van de controleurs was meestal beperkt. Was men gearresteerd, dan was er evenwel ruim tijd om in de eerste plaats het getoonde pb en de antwoorden op de aanvullende vragen nauwkeurig te onderzoeken. Was dat onderzoek grondig, dan liep men praktisch steeds vast.

Hoeveel personen in totaal door de verificatie van hun persoonsbewijs gearresteerd werden, is niet bekend en wij kunnen dat aantal ook niet schatten. Wel durven wij stellen dat er tijdens de bezetting weinig van de overheid uitgaande maatregelen zijn getroffen waardoor de levens van zovelen in gevaar gebracht zijn als door de invoering van het pb. Het moge dan waar zijn dat menigeen met een vals pb (en met kloppend hart!) de dans

¹ Pb's werden door de falsificatiegroepen 'vernummerd', als die nummers gesignaleerd waren of als men met die signalering rekening moest houden.